

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ผู้วิจัยมีความสนใจงานเขียนนวนิยายที่แทรกแนวคิดทางพุทธศาสนาเป็นอย่างมาก สาเหตุที่สนใจนั้นเพราะว่า คำสอนในพุทธศาสนาสามารถตอบข้อสงสัยของเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตได้อย่างแจ่มแจ้งโดยยึดหลักของเหตุและผลมาประกอบ ดังพระบรมราชวินิจฉัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบัน ในวโรกาสที่เสด็จเยือนพุทธสมาคมแห่งประเทศไทย เมื่อวันที่ 26 พฤศจิกายน พุทธศักราช 2513 ดังข้อความตอนหนึ่งว่า

...เนื้อหาสาระและกฎเกณฑ์ของพระพุทธศาสนาเกิดขึ้นมาจากการค้นหา

ความจริงของชีวิตด้วยปัญญามนุษย์ พระพุทธศาสนาแสดงความจริงของชีวิต แสดงทางปฏิบัติที่จะให้บรรลุความสุขสูงสุดของชีวิต มีวิธีการสอนที่ยึดหลักเหตุและผลว่า ทุกสิ่งเกิดแต่เหตุ ผู้ใดประกอบเหตุอย่างใด เพียงใด ก็ได้ผลอย่างนั้น เพียงนั้น...

แนวคิดสำคัญของพุทธศาสนา คือ เรื่องกรรมและผลของกรรม (the law of karma) พุทธศาสนาสอนให้เชื่อในเรื่องกรรม ดังปรากฏในหลักศรัทธา 4 คือ กัมมสัทธา เชื่อในเรื่องกรรม วิปากสัทธา เชื่อผลของกรรม กัมมสุตถสัทธา เชื่อว่ามนุษย์ทุกคนมีกรรมเป็นของตน และตถาคตโพธิสัทธา เชื่อในพระปัญญาตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า (ป.อ ปยุตโต, 2542, หน้า 323) การกระทำต่าง ๆ ที่ประกอบด้วยเจตนาไม่ว่าจะดีหรือชั่วรวมเรียกว่ากรรม ถ้ากระทำดี ย่อมได้รับผลดี ถ้ากระทำชั่ว ย่อมได้รับผลชั่ว ดังพุทธศาสนสุภาษิตว่า กุสยามการี กุยาณิ ปาปการี จ ปาปกั ยาทีสั วปะเต พิซั ตาทีสั สกเต ผลั ผู้ทำกรรมดีย่อมได้รับผลดี ผู้ทำกรรมชั่วย่อมได้รับผลชั่ว บุคคลหว่านพืชเช่นใด ย่อมได้รับผลเช่นนั้น

ในศาสนาพราหมณ์ ความเชื่อเรื่องกรรมมีปรากฏในคัมภีร์พระเวท กรรมในทรรศนะศาสนาพราหมณ์หมายถึงการกระทำจากมนุษย์ที่มุ่งตรงไปยังเป้าหมายคือ อาตมัน การทำดีและทำชั่วของมนุษย์ไม่ใช่มนุษย์เป็นผู้กระทำ แต่เป็นความประสงค์ของพระเจ้า มนุษย์เป็นเพียงเครื่องมือยนต์ การกระทำที่ทำให้พระเจ้ามีความพอใจ จะได้รับผลตอบแทนในทางดี ดังนั้น การฆ่าสัตว์เพื่อบูชาพระเจ้าจึงไม่ถือว่าเป็นบาปด้วยเช่นกัน (แสง มนวิฑูร, 2527, หน้า 273)

พุทธศาสนาได้คัดค้านและปฏิเสธการมีอยู่ของพระเจ้าในศาสนาพราหมณ์ โดยชี้แจงว่า การเกิดขึ้นของสิ่งต่าง ๆ เกิดจากเหตุจากปัจจัยไม่ใช่การบันดาลของพระเจ้า ความเป็นไปในชีวิตมนุษย์เป็นปฏิริยาแห่งกรรมหรือ การกระทำของเขาทั้งสิ้น ดังพุทธศาสนสุภาษิตว่า กมฺมฺนา วตฺตติ โลโก กมฺมฺนา วตฺตติ ปชา กมฺมฺนิ พนฺธนา รตฺตฺสาคีว ยายโต โลโกเป็นไปเพราะกรรม สัตว์ทั้งหลายถูกผูกไว้ในกรรม เหมือนลี้มสลักของรถที่กำลังแล่นไปจะนั้น

ศาสนาชนก็เป็นอีกศาสนาหนึ่งที่ปฏิเสธพระเจ้าในศาสนาพราหมณ์ พระมหาวิระ ศาสตราของศาสนาเซน กล่าวไว้ว่า ผู้ใดได้เถียงเรื่องการสร้างโลก รวมถึงคัมภีร์ที่กล่าวถึงการสร้างโลกของพระเจ้า คนนั้นเป็นคนโง่เขลา คัมภีร์นั้นมิได้แสดงความจริงไว้เลย (ทองหล่อ วงษ์ธรรมา, 2538, หน้า 13) แต่กรรมในทรรศนะศาสนาเซนมีลักษณะที่เคร่งครัดกว่าพุทธศาสนา การกระทำที่มีเจตนาและไม่มีเจตนาจัดว่าเป็นกรรม เปรียบเหมือนไฟเป็นของร้อน เราจะเจตนาจับ หรือไม่เจตนาจับก็ร้อนเช่นกัน ความสุขและความทุกข์ที่มนุษย์ได้รับอยู่นั้นเป็นเพราะกรรมเก่า หรือกรรมในอดีตชาติทั้งสิ้น ดังนั้น คำสอนในศาสนาเซนจึงสอนให้สลัดทิ้งกรรมเก่า และในขณะเดียวกันก็ไม่ให้สะสมกรรมใหม่ด้วย (แสง จันทรงาม, 2526, หน้า 10)

ด้วยเหตุที่ประเทศไทยมีพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ ดังนั้น แนวคิดในเรื่องกรรมของคนไทยจึงเป็นแนวคิดตามแนวพุทธศาสนาเป็นส่วนใหญ่ แนวคิดเช่นนี้มีปรากฏในวรรณคดีไทยตั้งแต่สมัยสุโขทัยเป็นต้นมา แต่กรรมในความหมายของกวีไทยสมัยก่อนนั้นส่วนใหญ่จะหมายถึง การกระทำในอดีตที่ส่งผลร้ายมาจนถึงปัจจุบัน ความเป็นไปในชีวิตคนล้วนเป็นผลมาจากกรรมเก่า ซึ่งเราไม่สามารถแก้ไขสิ่งใดได้ ดังตัวอย่างเช่น

ถึงกรรมจักอยู่ได้	จันใด พระเอย
กรรมบมีมิไกร	ฆ่าข้า
กุศลส่งสนองไป	ถึงที่ สุขนา
บาปส่งจำตกช้า	ช่วยได้จันใด
พิไปถึงแล้วและ	ถึงกรรมมี ก็ดี
ตกนรกแสนสัลย์	หมื่นไหม้
เสวยสุขโสดเสวยสวรรค์	เพราะอยู่ ก็ดี
บ อยู่เอยลาให้	ธีราชแล้วจักไป (กรมศิลปากร, 2514, หน้า 50)

แต่น้อยนารถชาติ..... แก่พราหมณผีเผ่ายักษ์ อันว่าข้าจะหวงพำนักนิใน
พระบาท ไทธีราชทรงธรรม..... รอยเป็นบาปกรรม ข้าก็จะคอยก้มหน้าไปตาม
พราหมณ (กรมศิลปากร, 2516, หน้า 210)

ข้านี้ก็มีมหันตโทษ
ใจบาบคิดก็มาบดคล
เพื่อเหตุกรรมบุพการ
จึงเชื่อบแคลงกลก็ฟัง

เพลงเราเคยพรากรเนื้อ
ริบราชเอาของขง
มาทนนปลิดสายใจ
มานิราสให้
บำราชปรปักษ์, 2509, หน้า 15)

ถารยมให้ชูพรากร
กรรมแบ่งเอาออกมา
เวรานุเวรเอง
ผิดชอบใช้หนี้หน้า
เกิดมาเป็นมนุษย์บุญ
สุดแต่แต่กรรมที่ทำมา
ถ้าถึงคราวพ้นเชลยที่เป็นทุกข์
เป็นธรรมดาจะหนีแต่ไรไร
และประวัติศาสตร์, 2533, หน้า 787)

อันปวงกรรมทำไว้ในปางหลัง
หว่านพืชดีผลดีมีแก่ตน
อันความจริงข้อนี้มีมาแล้ว
จะเปลี่ยนชั่วให้ดีมีมาแทน
(พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์, 2541, หน้า 296)

อดิเรกยังชล
บันดาลมโหกำบัง
ก่อนโพ้นแต่ปางหลัง
พจนพฤติพาที (กรมศิลปากร, 2522, หน้า 52)

นกไกล คู่อา
คงงไว้
จยรจาก รยมนา
ห่างไกล (สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยา

กันเพรง ก่อนนา
ดั่งนี้
พระบอก บารา
สู่ตีสองตี (พ.ณ.ประมวลมรด, 2515, หน้า 40)

ความทุกข์มิได้พ้นจนสักหน้า
ถึงเวลาสิ้นสุขก็ทุกข์ไป
ก็กลับมีความสุขสืบไปใหม่
จะหวาดหวั่นพรั่นใจไม่ต้องการ (กองวรรณคดี

เปนพืชยังปางนี้ให้มีผล
หว่านพืชชั่วกลัวผลที่ขุ่นแค้น
ไม่คลาดแคล้วเปนอื่นหมิ่นแสน
ถึงมั่นแมนแมนไม่เปลี่ยนได้เอา

“ข้าพเจ้านึกถึงวาทสพเคยอธิบายการลงทัณฑ์กรรม คิดแล้วก็รู้สึกเสียใจ
วาทสพเคยอธิบายพิสูจน์ว่าผู้เป็นโจรพึงอย่าให้เขาจับได้ ถ้าเคราะห์ร้ายถูกจับไปก็ต้อง
หาทางทุกอย่างหนีให้จงได้ อนิจจา! วิชาของวาทสพอย่างนี้ช่วยตนเองอย่างไรได้บ้าง
เปล่าเลย น้อยนักมนุษย์จะรอดจากกรรมที่ได้ก่อไว้แต่ชาติปางก่อน” (เสฐียรโกเศศ และ
นาคะประทีป, 2514, หน้า 75)

บุรพชาติเรปรากฏให้
กรรมจึงตามตอบสนอง
กรรมตามแต่บุญผอง
เดชะบุญก่อนก็
เจ้าอยู่หัว, 2516, หน้า 4)

สัตว์สอง จากกรรมัง
ชาตินี้
จักไม่ ตามฤา
โปรดข้าคืนสม (พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้า

ในปัจจุบันแนวคิดเรื่องกรรม ยังคงมีปรากฏในวรรณกรรมไทย นักเขียนนวนิยาย บางท่านเช่นกฤษณา อโศกสิน ได้นำเสนอแนวคิดเรื่องกรรมโดยเฉพาะเหตุเกิดของกรรมอันได้แก่ กิเลสตัณหา มาใช้ในงานประพันธ์ จากการศึกษาวิทยานิพนธ์ของนางสาวอัลภา อัลภาชน์ ที่ศึกษา พุทธปรัชญาเรื่องกรรมในนวนิยายของกฤษณา อโศกสินพบว่า ความเป็นไปในชีวิตของตัวละคร ส่วนใหญ่ล้วนเป็นไปเพราะผลกรรมที่ได้เคยกระทำไว้ทั้งสิ้น

ทมยันตี หรือ นามจริง วิมล ศิริไพบูลย์ จัดเป็นนักเขียนนวนิยายผู้หนึ่งที่ได้นำเสนอ แนวคิดเรื่องกรรมในงานเขียนของตนด้วยเช่นกัน กรรมในความหมายของทมยันตีคือ การกระทำ ทั้งดีและชั่วที่ประกอบด้วยความเจตนา ผลของกรรมคือวิบาก ถ้ากระทำความดีย่อมได้รับวิบากดี ถ้ากระทำความชั่วย่อมได้รับวิบากชั่ว ซึ่งนับว่าเป็นการให้ความหมายของกรรมได้ชัดเจนตรงตามความหมายทาง พุทธศาสนา จากการสำรวจพบว่ามีนวนิยายจำนวน 5 เรื่องคือเงา จิตา ฌาน มายา และไวษณวี มีการนำเสนอแนวคิดเรื่องกรรมอย่างเด่นชัดกว่านวนิยายเรื่องอื่น ๆ โดยเฉพาะในนวนิยายเรื่องจิตา ฌาน มายา และไวษณวีนั้นทมยันตีได้ระบุไว้อย่างเด่นชัดในปัจฉิมบทของนวนิยายเรื่องมายาว่า เป็นนวนิยายแห่งธรรมตามแนวพุทธศาสนา ส่วนนวนิยายเรื่องเงานั้นแนวคิดหลักของเรื่องคือ ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว นับว่าเป็นแนวคิดที่สอดคล้องกับแนวคิดทางพุทธศาสนาด้วยเช่นกัน

จากการศึกษานวนิยายทั้ง 5 เรื่องในเบื้องต้นพบว่าทมยันตีได้นำเสนอแนวคิดเรื่องกรรม ผ่านการสร้างแนวคิดหลักของเรื่อง โครงเรื่อง ตัวละคร และบทสนทนา นับว่าเป็นเรื่องน่าสนใจ เป็นอย่างยิ่ง ทั้งนี้เพราะจะทำให้ทราบว่า แนวคิดเรื่องกรรมที่ทมยันตินำเสนอนั้นเกี่ยวข้องกับ แนวคิดทางพุทธศาสนาอย่างไร และทมยันตินำเสนอแนวคิดนี้ในงานประพันธ์ด้วยกลวิธีใด นับว่า เป็นการวิเคราะห์นวนิยายในแง่ของวรรณคดีวิจารณ์ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อผู้สนใจในการขยาย แนวคิดของการอ่านวรรณกรรมให้กว้างขวางขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดเรื่องกรรมที่ปรากฏในนวนิยาย 5 เรื่องของทมยันตีที่เกี่ยวข้อง กับแนวคิดเรื่องกรรมตามแนวพุทธศาสนา คือเงา จิตา ฌาน มายา และไวษณวี

2. เพื่อวิเคราะห์แนวคิดเรื่องกรรมตามแนวพุทธศาสนาของทมยันตีในแง่ของวรรณคดีวิจารณ์

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เข้าใจแนวคิดเรื่องกรรมตามแนวพุทธศาสนาที่นำเสนอในรูปนวนิยายของทมยันตีซึ่งเป็นแง่คิดในการนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน
2. เป็นการศึกษานวนิยายไทยโดยนำความรู้ทางพุทธศาสนามาประกอบซึ่งเป็นการศึกษาวรรณกรรมในแง่ของการวิเคราะห์วิจารณ์ทำให้มีการพัฒนาศาสตร์ทางวรรณกรรมเพิ่มขึ้น

ขอบเขตของการวิจัย

1. ศึกษาแนวคิดเรื่องกรรมตามแนวพุทธศาสนาที่ปรากฏผ่านเหตุการณ์และตัวละครในนวนิยายเท่านั้น
2. ศึกษานวนิยายของทมยันตีจำนวน 5 เรื่อง คือ เงา จิดา ฌาน มายา และ ไวยณวีซึ่งมีจุดเน้นที่ชัดเจนในแนวทางของกรรมตามพุทธศาสนา

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าใช้วิธีการศึกษาแบบวิจัยจากเอกสาร และหนังสือ (documentary research) โดยมีขั้นตอนในการวิจัยดังนี้

1. ศึกษาแนวคิดเรื่องกรรมตามแนวพุทธศาสนา เพื่อนำมาใช้ประกอบการศึกษา
2. ศึกษานวนิยายทั้ง 5 เรื่อง ของทมยันตีคือ เงา จิดา ฌาน มายา และ ไวยณวี
3. วิเคราะห์แนวคิดเรื่องกรรมที่ปรากฏและกลวิธีการนำเสนอแนวคิดโดยใช้ทฤษฎีวรรณคดีวิจารณ์
4. สรุปผลการวิจัยและอภิปรายผลแบบพรรณนาวิเคราะห์ (descriptive analysis)

กรอบแนวคิดการวิจัย

1. กรอบแนวคิดเรื่องกรรมของการวิจัยเรื่องนี้ ศึกษาจากพระไตรปิฎก ภาษาไทย ฉบับหลวง ปีพ.ศ. 2525 ซึ่งมีสาระสำคัญดังนี้
 - 1.1 ความหมายของกรรม คือ การกระทำที่ประกอบด้วยเจตนา
 - 1.2 องค์ประกอบของกรรมได้แก่ กิเลส เจตนา การเคลื่อนไหวและเกิดผลสำเร็จ
 - 1.3 ชนิดของกรรมแบ่งออกเป็นกรรมดี กรรมชั่ว กรรมทั้งดีและชั่ว กรรมไม่ดีไม่ชั่ว

1.4 เหตุเกิดของกรรมได้แก่ กิเลสตัณหา

1.5 การให้ผลของกรรมได้แก่ การให้ผลชั้นในและชั้นนอก

1.6 การสิ้นของกรรมได้แก่การปฏิบัติตามแนวทางของมรรคมืองค์ 8

1.7 มรรคมืองค์ 8 ได้แก่ ความเห็นชอบ ความดำริชอบ เจรจาชอบ การงานชอบ
เลี้ยงชีพชอบ ความพยายามชอบ ความมีสติชอบ และการทำจิตให้รอบคอบ

1.8 ปฏิจสนูปบาท ได้แก่สิ่งที่อาศัยซึ่งกันและกันแล้วเกิดขึ้น

1.9 วัฏฏะ 3 ได้แก่ กิเลสวัฏฏะ กัมมวัฏฏะ วิปากวัฏฏะ

1.10 ไตรลักษณ์ ได้แก่ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา

2. กลวิธีการแต่ง ประกอบด้วย

2.1 การสร้างแนวคิดหลัก

2.2 การสร้างโครงเรื่อง

2.2.1 การเปิดเรื่อง

2.2.2 การผูกปม

2.2.3 การทวนเรื่อง

2.2.4 จุดสุดยอด

2.2.5 การคลายปม

2.2.6 การปิดเรื่อง

2.3 การสร้างตัวละคร

2.4 การสร้างบทสนทนา